

GEFAD / GUJGEF 38(2): 803- 824 (2018)

**Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı Dersleri ile
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Özel Alan
Yeterliklerinin Değerlendirilmesi***

**The Evaluation of Turkish Language and Literature
Education Program Courses and Turkish Language and
Literature Teacher Special Field Competences**

Ayşe Derya ESKİMEN¹

¹Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi
A.B.D. deryaeskimen@hotmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 25.11.2017

Yayına Kabul Tarihi: 19.06.2018

ÖZ

Çalışmada amaç, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği lisans programları olan üniversitelerin programlarında okutulan derslerin, 2011 yılında kabul edilen, Milli Eğitim Bakanlığının hazırlanmış olduğu Türk dili ve edebiyatı öğretmeni özel alan yeterliklerini ne ölçüde karşılayabildiğini tespit etmektir. Çalışma dokümanını, 2016- 2017 yılı Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği lisans programı dersleri, ders içerikleri ile Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlik özel alan yeterlik, alt yeterlik ve performans göstergeleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda dersler ve ders içerikleri ile Türk dili ve edebiyatı öğretmeni özel alan yeterlikleri doküman analizi yoluyla incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen yeterlikleri, Türk dili ve edebiyatı öğretmeni özel alan yeterlikleri, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği lisans dersleri.

ABSTRACT

The aim of the research is to determine the extent to which the courses taught in the programs of the universities with Turkish Language and Literature education programs are accepted by the Ministry of National Education in 2011 to meet the Turkish language and literature teacher special field competencies. The study document includes the Turkish Language and Literature education 2016-2017 undergraduate program courses, the course content and Turkish Language and

*Bu çalışmanın bir bölümü 17-18 Nisan 2017 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen Prof. Dr. M. Fuad Köprülü Anısına II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Literature education teacher special field competency, sub-competency and performance indicators. In this line, document review method was used to collect the data.

Keywords: *General teacher competencies, Turkish language and literature teacher special field competences, Turkish language and literature education undergraduate program courses.*

GİRİŞ

Öğretmen yetiştiren fakültelerin öğretmen adaylarının, kendini sürekli yenileyen, geliştiren ve bu becerilere sahip nitelikte bireyler olarak yetişmeleri şarttır. Bu doğrultuda, öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin belirlenmesi çalışması, 2002 yılında uygulamaya konulan ve AB tarafından desteklenen Temel Eğitime Destek Projesi (TEDP) kapsamında başlatılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılında kabul edilen “Genel Öğretmen Yeterliklerinin” ardından “Öğretmenlik Özel Alan Yeterlikleri” de 2011 yılında kabul edilip uygulanmak üzere alman geri bildirimler doğrultusunda güncellenip geliştirilmek üzere yürürlüğe konulmuştur. “Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri kişisel ve mesleki değerler-mesleki gelişim; öğrenciyi tanıma; öğrenme ve öğretme süreci; öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme; okul-aile ve toplum ilişkileri; program ve içerik bilgisi olmak üzere 6 yeterlik alanı ve bu başlıklar altında 31 alt yeterlik ile 233 performans göstergesinden oluşmaktadır” (MEB 2006: 9). Türk dili ve edebiyatı öğretmeni özel alan yeterlikleri ise 4 yeterlik alanı; 24 alt yeterlik ve 192 performans göstergesinden oluşmaktadır.

Tablo 1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri

	Yeterlik Alanları	Alt Yeterlikler	Performans Göstergeleri
1	A. Edebiyat Alan Bilgisi	3	39
2	B. Dil ve Anlatım Alan Bilgisi	4	23
3	C. Türk Dili ve Edebiyatı Alan Eğitimi Bilgisi	11	99
4	D. Tutum ve Değerler	6	31
Toplam	4	24	192

Ortaöğretim öğretmenlerine yönelik özel alan yeterlikleri oluşturulması sürecinin her aşamasında, tüm paydaşların katkılarının değerlendirildiği, çalışmalara ilişkin görüş ve önerilerinin alınarak; bilimsel yöntemler kullanılarak hazırlanmış olduğu belirtilmiştir. Öğretmen yeterliklerinin:

- Öğretmen yetiştirme politikalarının belirlenmesinde,
- Öğretmen yetiştiren öğretmen kurumlarının hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesinde,
- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinde,
- Öğretmenlerin seçiminde,
- Öğretmenlerin iş başarımlarının ve performanslarının değerlendirilmesinde,
- Öğretmenlerin kendilerini tanıma ve kariyer gelişimlerinde,

kullanılmasının beklendiği ifade edilmiştir (<http://otmg.meb.gov.tr/yeterlikdos>).

Tanımlar

Özel Alan Yeterlikleri: Öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için alanlara özgü olarak sahip olunması gereken bilgi, beceri ve tutumlardır.

Yeterlik Alanı: Belli bir alanda birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği yapılardır.

Kapsam: Yeterlik alanının genel çerçevesidir.

Yeterlik: Bir meslek alanına özgü görevlerin yapılabilmesi için gerekli olan mesleki bilgi, beceri ve tutumlara sahip olma durumudur.

Alt Yeterlik: Bir genel yeterliliği yerine getirebilmek için gerekli bilgi, beceri ve tutumlardır.

Performans Göstergesi: Yeterliklerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin delili olabilecek gözlemlenebilir-ölçülebilir davranışlardır.

(<http://otmg.meb.gov.tr/belgeler/raporlar/edebiyat%20rapor%202.pdf>).

Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tarihçesi

1981 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun kabul edilerek Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nin kurulması ile birlikte; 20 Temmuz 1982 yılında, Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversitelere bağlı olarak faaliyet gösteren öğretmen yetiştiren yüksekokul, enstitü,

akademi ve fakülteler Yükseköğretim Kurulu çatısı altında toplanmıştır. Ardından, “1989-1990 yılında, iki yıllık Eğitim Enstitüleri, Eğitim Yüksek Okulları 4 yıla çıkartılmıştır” (Akyüz, 2009: 460; Bayram, 2010: 32). Böylelikle, öğretmen yetiştiren bütün yükseköğretim kurumlarının öğretim süresi en az dört yıllık lisans düzeyine çıkarılmıştır. Bu doğrultuda, “eğitim fakültelerindeki öğretmen yetiştirme programlarının yanı sıra üniversitelerin fen-edebiyat fakülteleri Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Bölümünde fizik, kimya, biyoloji ve matematik öğretmenliği programlarıyla, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümünde tarih, coğrafya, felsefe grubu ile Türk dili ve edebiyat öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programları uygulanmaya başlanmıştır” (Mahiroğlu, 2004; Aycan, Aycan ve Türkoğuz, 2005 aktaran Bayram, 2010, 32).

4 Kasım 1997 yılında Yükseköğretim Kurulunun eğitim fakültelerinde yeniden yapılandırmaya gitmesi çalışması gerçekleştirilmiştir. “Bu düzenlemeyle, öğretmen yetiştirme, bazı istisnalar dışında tamamen eğitim fakültelerine verilmiş ve bu fakültelerde, ilköğretime öğretmen yetiştiren bölüm ve programları öne çıkaran yeni bir yapılanmaya gidilmiştir” (Kavak, Aydın ve Altun, 2007). Ardından, öğretmen yetiştirme konusunda, Mart-Temmuz 2006 yılında Yükseköğretim Kurulu eğitim fakülteleri programlarında “güncelleştirme” çalışması gerçekleştirmiştir (Akyüz, 2009). Bu çalışma kapsamında, öğretmen yetiştirme programları, uygulayıcılardan gelen talepler doğrultusunda ve paydaşların da katkılarıyla güncellenmiştir, programlara bazı esneklikler getirilmiştir. Aynı kapsamdaki düzenleme ile “öğretmen eğitiminde, 1997 programlarının zayıf kalan genel kültür boyutu zenginleştirilmiş, geçmiş yıllardaki uygulamanın ışığında, yapılanma ile ilgili bazı yeni düzenlemelere gidilmiştir” (Kavak, Aydın ve Altun, 2007, 9).

2006 yılında ortaöğretim alan öğretmenlerinin yetiştirilmesine yönelik yeni bir değişiklik ve yapılanma gerçekleştirilmiştir. Bu düzenleme ile “1997’de eğitim fakültelerinde uygulamaya konulan 3.5 yıl+1.5 yıl şeklinde uygulanan lisans artı yüksek lisans uygulamasına son verilmiş, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yıllara dağıtılarak, beş yıllık birleştirilmiş eğitime geçilmesine karar verilmiştir. Ortaöğretim alan öğretmenliği

tezsiz yüksek lisans programının sürdürülmesine (4 yıl +1.5 yıl) karar verilmiştir” (Kavak, 2009).

2008 yılında YÖK tarafından yapılan bir değerlendirme sonucunda, ortaöğretim alan öğretmeni yetiştirme konusunda yeni bir düzenleme daha gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemeye göre ortaöğretim alan öğretmeni yetiştirmede uygulanan 4 yıl + 1.5 yıl modelindeki, 1.5 yıllık tezsiz yüksek lisans programının süresi 1 yıla indirilmiştir. Üniversitelerinden gelen teklif doğrultusunda, bu üniversitelerdeki Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı derslerinin lisans öğretimi sırasında verilmesine karar verilmiştir. Böylece eğitim fakültesi dışındaki fakültelerin mezunlarından öğretmen olmak isteyenler için birincisi Tezsiz Yüksek Lisans Programı ve ikincisi lisans öğretimi ile birlikte yürütülen program olmak üzere iki ayrı program ortaya çıkmıştır (Kavak, 2009; Bayram, 2010, 37).

2012-2013 eğitim öğretim yılında, öğretmen yetiştirmede, niteliğin artırılması amacı ile eğitim fakültelerinin ikinci öğretim programları ve Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinin Okul Öncesi ve İngilizce Öğretmenliği programlarına, eğitim fakültelerinin ortaöğretim bölümlerine öğrenci alımları durdurulmuştur. Dolayısıyla Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği programlarına da öğrenci alımı gerçekleşmemiştir. Bu tarihten önce Başkent Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Yeditepe Üniversiteleri Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği programları öğrenci alımı yapmakta; lisans eğitimi vermektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 20 Şubat 2014 tarih ve sayılı karar ekinde yer alan çizelgeye göre, eğitim fakültesi dışından mezun olanlara yönelik pedagojik formasyon sertifika programlarının “hayat boyu öğrenme kapsamında bir kişisel gelişim programı” olarak değerlendirilmesi ve bu programların, talep edenlere lisans eğitimi sırasında da” sunulmasına karar verildiği ifade edilmiş, eğitim bilimleri enstitüleri bünyesinde alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programlarına, yeniden öğrenci alınacağı belirtilmiştir (http://www.yok.gov.tr/web/guest/anasayfa/-/asset_publisher/64ZMbZPZIS14/content/id/8602304). 18 Nisan 2014 tarihinde yapılan

diğer bir açıklamada ise 2014-2015 öğretim yılından itibaren, alan öğretmenliği bölümlerinin öğrenim süresinin 5 yıldan 4 yıla düşürülmesine karar verilmiştir.

2016 yılında, kesintisiz 8 yıllık eğitim kademelerini esas alan ilköğretim ve ortaöğretim programları şeklinde yapılan ayırma son verildiği belirtilmiş; eğitim fakültelerinin bölüm ve anabilim dalları yönünden yeniden yapılandırılmasına yönelik gerçekleştirilen bu çalışma ile ilköğretim ve ortaöğretim programları şeklinde yapılan ayırım kaldırılmıştır. Bu doğrultuda, ilköğretim bölümü, temel eğitim bölümü olarak yeniden yapılandırılmış; daha önce ortaöğretim sosyal alanlar eğitimi bölümü içinde yer alan tarih, coğrafya, felsefe grubu, Türk dili ve edebiyatı eğitimi anabilim dalları da yeni oluşturulan Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü içine dâhil edilerek yeniden yapılandırılmıştır.

2016-2017 eğitim-öğretim yılı itibariyle, Türk dili ve edebiyatı eğitimi ana bilim dalı bulunup lisans eğitimi vermeyen üniversiteler Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesidir.

YÖNTEM

Araştırma, var olan bir durumu belge incelemeye dayalı bir biçimde betimlediği için nitel veri analizi tekniklerinden yararlanılarak gerçekleştirilen betimsel bir çalışmadır. Verilerin toplanmasında doküman incelemesi yapılmıştır. “Doküman incelemesi; araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 187). Çalışma dokümanını, 2016- 2017 yılı Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği lisans programı dersleri, ders içerikleri ile Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlik özel alan yeterlik, alt yeterlik ve performans göstergeleri oluşturmaktadır. Çalışma dokümanlarından elde edilen verilerin analizinde sayısallaştırma analiz birimi kullanılmıştır. “Dokümanlardan elde edilen verilerin nicelleştirilerek sayısallaştırılması üç yöntemle yapılmaktadır. Bunlar “var veya yok”,

“yüzde dağılımı” ve “kapsanan alan”dır. Bu çalışmada analiz birimi olarak “var veya yok” tekniği kullanılmıştır. Var veya yok tekniğinde, eğer ilgili kategori dokümanda varsa “1” değeri, yoksa “0” değeri verilebildiği ifade edilmiştir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 200). Bu çalışmada verilerin analizi, özel alan yeterlikleri performans göstergelerini gerçekleştirmeye yönelik ders/dersler varsa 1; gerçekleştirmeye yönelik ders/dersler yoksa 0 değerleri verilmesiyle sağlanmıştır.

Çalışmanın Önemi

Alanyazında, Türkçe, Tarih öğretmenliği özel alan yeterlikleri ile lisans programları derslerinin karşılaştırıldığı çeşitli çalışmalar mevcuttur (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2011; Candeger, 2013). Ancak Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlik özel alan yeterliklerinin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği lisans programı bulunan üniversitelerin program dersleriyle karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla çalışma, hem alanda yeterliklerinin tanıtılması hem de ilgili üniversitelerde bu yeterliklere dikkat çekilmesi açısından önemli görülmektedir.

Problem Cümlesi

“Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlik özel alan yeterliklerinin (2011), Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği lisans programı bulunan üniversitelerin ders programlarınca karşılanma durumu nasıldır?” sorusu temel problemimizdir. Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği programlarının süresi, programda yer alan zorunlu/seçmeli ders, teorik/uygulamalı ders, mezun olunan kredi sayıları yanıt aranmaya çalışılan diğer sorulardır.

Varsayımlar

Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği programlarının internet sayfalarından ulaşılabilen bilgilerin güncel ve doğru olduğu varsayılmıştır.

	B4. Metinleri yapı, plan, dil ve anlatım bakımından çözümleyebilme	1	1	1	1	1	1	1	1
C. TDE ALAN EĞİTİMİ BİLGİSİ	C1.Öğretim sürecini amaca uygun planlayabilme	1	1	1	1	1	1	1	1
	C2. Dil ve edebiyat öğretimine ilişkin çeşitli materyal ve kaynaklardan yararlanabilme	1	1	1	1	1	1	1	1
	C3.Öğrenme ortamları düzenleyebilme	1	1	1	1	1	1	1	1
	C4.Öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirebilme	0	0	0	0	0	0	0	0
	C5.Öğrencilerin okuma becerilerini geliştirebilme	0	0	0	0	1	1	0	0
	C6.Öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirebilme	1	1	0	1	1	1	1	1
	C7.Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirebilme	1	1	1	1	1	1	1	1
	C8. Öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme, karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirebilme	1	0	0	1	1	1	0	0
	C9.İletişim becerisini geliştirebilme	0	0	0	1	1	0	1	0
	C10.Öğrencilerin sanat eserlerinden zevk almalarını sağlayabilme	1	0	0	0	0	0	0	0
	C11.Öğretim sürecini izleyebilme ve değerlendirebilme	1	1	1	1	1	1	1	1
D. TUTUM VE DEĞERLER	D1. Türkçe'nin doğru, güzel ve etkili kullanımında öncülük edebilme	1	1	0	1	1	1	1	1
	D2. Okuma kültürü oluşturabilme ve geliştirebilme	1	0	0	1	1	1	0	0
	D3. Dil ve edebiyat alanındaki gelişmeleri izleyebilme	0	0	0	1	1	0	0	1

D4. Okul ve kurumlar arasında işbirliği sağlayabilme	1	0	0	0	1	1	1	0
D5.Ulusal ve evrensel değerlerin korunmasında ve estetik anlayışın geliştirilmesinde duyarlı olabilme	0	0	0	0	0	0	0	0
D6. Atatürkçü düşünce çerçevesinde dil bilincini geliştirebilme	0	0	0	0	0	0	0	0

Yukarıdaki tabloda, üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği programı ders isimleri ve içeriklerinden yola çıkılarak program derslerinin, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni özel alan yeterliklerini ne ölçüde karşıladığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeden ve oluşturulan tablodan elde edilen bulgular şöyledir:

Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği programı dersleri ile Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni özel alan yeterliklerinin ele alınması sonucunda, birçok üniversitenin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği program zorunlu derslerinin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni özel alan yeterliklerinin “A. Edebiyat Alan Bilgisi” ve “B. Dil ve Anlatım Alan Bilgisi” yeterlik alanındaki alt yeterlik ve performans göstergelerini karşıladığı; ancak “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” ve “D. Tutum ve Değerler” yeterlik alanlarında eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, “A. Edebiyat Alan Bilgisi” yeterlik alanı alt yeterlik maddelerinden “A1. Edebiyata ilişkin kavramları, akımları, kuramları ve metinleri inceleyebilme”, “A2. Türk edebiyatının dönemlerini ve metinlerini inceleyebilme”, “A3. Metinleri kavramlar, akımlar, sanatlar ve kuramlar çerçevesinde çözümleyebilme” yeterlikleri ve performans göstergeleri hemen bütün üniversitelerin programlarında yer alan zorunlu Yeni Türk Edebiyatı I-II, Eski Türk Edebiyatı I-II, Türk Halk Edebiyatı I-II, Halkbilimi vd. derslerince karşılanmaktadır. Bir diğer yeterlik alanı olan, “B. Dil ve Anlatım Alan Bilgisi” alt maddelerine baktığımızda, “B1. Dilleri yapı ve köken bakımından inceleyebilme”, “B2. Dildeki kavramları ve dilin sosyo-kültürel işlevlerini inceleyebilme”, “B3. Dilin bileşenlerini çözümleyebilme”, “B4. Metinleri yapı, plan, dil ve anlatım bakımından çözümleyebilme” yeterlik ve alt performans göstergelerinin de üniversitelerin zorunlu Türkiye Türkçesi I-II, Osmanlı Türkçesi I-II,

Eski Anadolu Türkçesi, Türk Dili Tarihi, Çağdaş Türk Lehçeleri vd. derslerince karşılandığı ifade edilebilir.

Nitekim, “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” ve “D. Tutum ve Değerler” yeterlik alanları alt yeterliklerinin üniversite program derslerince birebir karşılanan maddeleri olduğu gibi eksiklikler olduğunu ifade etmiştik. Bu sebeple öncelikle “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” yeterlik alanı maddelerine ve bu maddeleri karşılayan derslere bakacak olursak; “C1. Öğretim sürecini amaca uygun planlayabilme”, “C2. Dil ve edebiyat öğretimine ilişkin çeşitli materyal ve kaynaklardan yararlanabilme”, “C3. Öğrenme ortamları düzenleyebilme”, “C11. Öğretim sürecini izleyebilme ve değerlendirebilme” alt yeterlikleri, üniversitelerin bazı öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden olan Türk Dili ve Edebiyatında Araştırma Projesi/Alan Eğitiminde Araştırma Projesi, Eğitimde Bilişim Teknolojileri, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Özel Öğretim Yöntemleri I-II, Öğrenme-Öğretme Kuram ve Yaklaşımları, Sınıf Yönetimi, Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi, Program Geliştirme ve Öğretimi, Ölçme ve Değerlendirme, Rehberlik, Gelişim Psikolojisi, Eğitim Bilimine Giriş, Eğitimde Bilişim Teknolojileri derslerince karşılanmaktadır. Ancak “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” yeterlik alanı alt yeterlik maddelerinden “C5. Öğrencilerin okuma becerilerini geliştirebilme” maddesi sadece Marmara Üniversitesi programında yer alan Sesli Okuma Sanatı dersi ve yine Marmara ve Gazi Üniversitelerinde okutulan Hızlı Okuma Tekniği derslerince karşılanmıştır. “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” alt yeterliklerinden “C4. Öğrencilerin dinleme becerisini geliştirme” maddesini karşılayacak bir derse de hemen hiçbir üniversitenin öğretim programlarında rastlanmamıştır.

“C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” yeterlik alanı “C6. Öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirebilme”, “C7. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirebilme” maddeleri performans göstergelerini, üniversitelerin programlarında yer alan Kompozisyon, Yazılı Anlatım, Sözlü Anlatım dersleri ile karşılanmış ve bunun yanında kimi üniversite programlarında Güzel Konuşma ve Yazma, Diksiyon, Diksiyon ve Metin Yazarlığı, Yazı Dili, Yazılı Anlatım, Konuşma Dili, Sözlü Anlatım dersleriyle de desteklenmiştir. Keza, Atatürk Üniversitesi programında Yazılı Anlatım, Sözlü Anlatım dersinin yanında

seçmeli Diksiyon ve Fonetik seçmeli dersi ile Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Sözlü Anlatım dersi ve seçmeli Güzel Konuşma-Yazma ve Diksiyon dersleriyle, Gazi Üniversitesinde de Sözlü-Yazılı Anlatım dersi; seçmeli Diksiyon ve Metin Yazarlığı dersleri ile; Marmara Üniversitesinde seçmeli Diksiyon, Yazı Dili, Yazılı Anlatım, Konuşma Dili, Sözlü Anlatım dersleriyle, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesinde Sözlü ve Yazılı Anlatım dersi, seçmeli Etkili İletişim dersiyle desteklenmiştir. Balıkesir Üniversitesinde yalnızca zorunlu Yazılı Anlatım, Sözlü Anlatım dersleri vardır. Programda hiç seçmeli ders yer almamaktadır. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde de Sözlü Anlatım dersi ile Yazılı Anlatım ve Yazılı Anlatım Çalışmaları derslerine yer verilmiştir. Bu doğrultuda, adı geçen üniversite programlarında yer alan bu derslerle Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri özel alan yeterlik maddeleri alt yeterliklerinden olan konuşma-yazma becerilerinin geliştirilmesi maddesi karşılanmıştır. Oysa, Dicle Üniversitesinde konuşmaya yönelik Sözlü Anlatım gibi bir derse programda yer verilmemiştir. Dolayısıyla “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” alt yeterliklerinden “C6. Öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirebilme” becerisi üniversite programlarında yer alan herhangi bir dersle karşılanamamıştır. Ancak bu üniversitenin programında yazma becerisi ağırlıktadır. Zira, Dicle Üniversitesinde Kompozisyon dersi Yazma Teknikleri seçmeli dersi ile de desteklenmiştir.

“C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” alt yeterliklerinden “C8. Öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme, karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirebilme” maddesini kısmen karşılayabilen Atatürk Üniversitesi programında Edebiyat Sosyolojisi, Sanat Felsefesi dersleri vardır. Buna yönelik Dokuz Eylül ve Gazi Üniversitelerinde Yaratıcı Drama, Tiyatro ve Canlandırma ile Marmara Üniversitesinde, Eğitici Drama Uygulamaları ve Anlam Bilimi dersleri yer almaktadır. Bununla beraber, diğer üniversite programlarında bu maddeyi birebir karşılayan bir derse rastlanmamıştır. Yine, “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” alt yeterliklerinden “C9. İletişim becerisini geliştirebilme” maddesini, Dokuz Eylül, Gazi ve Konya Necmettin Erbakan Üniversiteleri programlarında yer alan İnsan İlişkileri ve İletişim, Eğitimde İletişim, Dil ve İletişim, Etkili İletişim dersleri birebir karşılamıştır diyebiliriz. Oysa diğer üniversitelerin programlarında bu dersler yer

almamakta; yeterlik alanı da bu programlarca karşılanamamaktadır. “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” alt yeterliklerinden “C10. Öğrencilerin sanat eserlerinden zevk almalarını sağlayabilme” maddesi alt performans göstergelerini, Atatürk Üniversitesi programı derslerinden Sanat Felsefesi dersi kısmen karşılamıştır. Bununla beraber diğer üniversite programlarında bu yeterlik alanını karşılayacak bir derse rastlanmamıştır.

Buraya kadar “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” yeterlik alanı alt yeterliklerinin üniversite program derslerince karşılanıp karşılanmama durumlarına yer verdik. Bu doğrultuda “D. Tutum ve Değerler” yeterlik alanı alt yeterlik ve performans göstergelerine bakacak olursak; “D. Tutum ve Değerler” yeterlik alanı alt yeterliklerinden “D1. Türkçe’nin doğru, güzel ve etkili kullanımında öncülük edebilme” maddesi üniversitelerin öğretim programlarında yer alan Diksiyon ve Fonetik, Güzel Konuşma ve Yazma ve Sözlü Anlatım derslerince karşılanmaktadır. “D2. Okuma kültürü oluşturabilme ve geliştirebilme” maddesi ise performans göstergelerinden hareketle yaptığımız değerlendirmede Atatürk, Dokuz Eylül, Gazi ve Marmara Üniversiteleri programlarında yer alan Edebiyat Sosyolojisi, Çocuk Edebiyatı, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı derslerince kısmen karşılanmaktadır. “D. Tutum ve Değer” yeterlik alanı diğer maddelerinden “D3. Dil ve edebiyat alanındaki gelişmeleri izleyebilme” maddesi, Dokuz Eylül, Gazi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversiteleri programlarında yer alan seçmeli Edebiyat Araştırma Yöntemleri dersince karşılanmaktadır. Bu bağlamda yine “D. Tutum ve Değer” yeterlik alanı maddelerinden “D4. Okul ve kurumlar arasında işbirliği sağlayabilme” maddesi Atatürk, Gazi, Marmara, Konya Necmettin Erbakan Üniversiteleri öğretim programlarında yer alan Toplum Hizmet Uygulamaları dersince karşılanmıştır. “D. Tutum ve Değer” yeterlik alanı maddelerinden “D5. “Ulusal ve evrensel değerlerin korunmasında ve estetik anlayışın geliştirilmesinde duyarlı olabilme” yeterliliğini karşılayan bir derse üniversite programlarında rastlanmamıştır. Yine üniversite programlarında “D. Tutum ve Değer” yeterlik alanı alt yeterliklerinden “D6. Atatürkçü düşünce çerçevesinde dil bilincini geliştirebilme” maddesini ve performans göstergelerini karşılayan bir derse de rastlanmamıştır.

b) Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği programlarının süresi, programda yer alan zorunlu/seçmeli ders, teorik/uygulamalı ders, mezun olunan kredi sayıları nelerdir?

Tablo 3. Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Program Bilgileri

Üniversite adı	Program yılı	Program yarıyılı	Programda görülen zorunlu ve seçmeli ders sayısı	Programda görülen teorik ve uygulamalı ders kredi toplamı	Mezun olunan kredi sayısı/AKT S/ECTS
Atatürk Üniversitesi	4	8	71+9=80	177+18	186/238 ECTS
Balıkesir Üniversitesi	4	8	67+0=67	157+18	166/240 AKTS
Dicle Üniversitesi	4	8	54+24=78	141+20	230 AKTS
Dokuz Eylül Üniversitesi	4	8	58+20=78	154+ 18	240 AKTS
Gazi Üniversitesi	4	8	67+20=87	170+24	182/240 ECTS
Marmara Üniversitesi	4	8	49+26=75	160+20	240 AKTS
Necmettin Erbakan Üniversitesi	4	8	79+2=81	176+24	240 AKTS
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	4	8	50+26=76	144+24	164/245 AKTS

Yukarıda yer alan tablodan hareketle, çalışmanın ikinci problem durumu olan YÖK'e bağlı olarak eğitim veren 8 (sekiz) üniversitenin Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi lisans programları değerlendirildiğinde; Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği programları içerisinde en düşük 67 ders sayısı ile Balıkesir Üniversitesinin; en yüksek 87 ders sayısı ile Gazi Üniversitesinin mezun verdiği görülmektedir. Bununla beraber, Atatürk Üniversitesinde okuyan bir Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni 186 kredi ile mezun olurken; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde okuyan bir öğrenci 164 kredi ile mezun olabilmektedir. Üniversite programlarının zorunlu ve seçmeli ders sayılarında; teorik ve uygulamalı derslerin kredi sayılarında da farklılıklar vardır. Bununla beraber, üniversite programlarında yer alan seçmeli dersler de birbirinden farklılık göstermektedir. Bu

seçmeli derslerden Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni özel alan yeterliklerini karşılayanlar olduğu gibi, karşılamayan dersler de vardır. Seçmeli derslere yönelik, Dicle Üniversitesinde Türkiye ve Almanya’da Kültür ve Kültürler arası Eğitim, Türkiye ve Almanya’da Kültürel Çoğulculuk ve Eğitim, Kültürler arası Yeterlilik Değerlendirmesi gibi derslere yer verilip Medya Okuryazarlığı dersi yer almazken; Atatürk, Konya Necmettin Erbakan Üniversitelerinde Medya Okuryazarlığı derslerine yer verilmektedir. Konya Necmettin Erbakan Üniversiteleri’nde Toplumsal Sorumluluk ve Sağlıklı Yaşam, Girişimcilik Kültürü gibi dersler verilirken; Dokuz Eylül Üniversitesinde bu dersler yer almayıp Yaratıcı Drama dersine yer verilmiştir. Gazi, Dokuz Eylül, Van Yüzüncü Yıl Üniversitelerinde Edebiyat Araştırma Yöntemleri dersi varken diğer başka bir üniversite programında bu ders yer almamaktadır. Dokuz Eylül, Gazi ve Konya Necmettin Erbakan Üniversiteleri programlarında İnsan İlişkileri ve İletişim, Eğitimde İletişim, Dil ve İletişim, Etkili İletişim derslerine yer verilirken; Atatürk, Balıkesir, Dicle, Marmara ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitelerinde bu dersler yer almamaktadır. Atatürk, Dokuz Eylül, Gazi ve Marmara Üniversiteleri programlarında Edebiyat Sosyolojisi, Çocuk Edebiyatı, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı dersleri yer alırken; Balıkesir, Dicle, Konya Necmettin Erbakan ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitelerinde bu dersler yer almamaktadır gibi bu ve daha benzeri farklılıklar söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, üniversite programlarında yer alan derslerin içeriklerinin ve bunların özel alan yeterliklerini karşılama durumları arasında farklılıklar olduğunu ifade edebiliriz. Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği eğitimi konusunda da üniversiteler arasında farklılıklar söz konusudur. Gerçekleştirdiğimiz araştırmanın sonuçlarıyla paralel şekilde Candeğer (2013) de “Üniversitelerin Tarih Öğretmenliği Bölümlerinin İnternet Sayfalarında Bulunan Ders Programları İle Tarih Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerinin Karşılaştırılması” adlı çalışmasında, üniversitelerin Tarih öğretmenliği programları dersleri ve içeriklerinin birbirinden oldukça farklı olduğu; seçmeli dersler ile öğrencilerin farklı konu ve alanlarda eğitim aldığı; Tarih öğretmeni yetiştiren üniversite programları

derslerinin ve varsa içeriklerinin özel alan yeterlikleri ile eşleştirilmesi sonucu, üniversitelerin programlarında yeterlikleri karşılamayan dersler bulunduğu ve bu derslerin seçmeli dersler olduğu yönünde tespitlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda, çalışmamıza yönelik olarak Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni özel alan yeterliklerinin ve de program derslerinin geri bildirimlerle yapılandırılması; her ikisinin birbirini kapsayacak şekilde ele alınması gerektiğini ifade edebiliriz. Bu bağlamda yine Candeğer'in (2013) çalışmasının bulgularını destekler nitelikte, öğretmenlik özel alan yeterliklerinin, üniversitelerdeki öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının öğretmen yetiştirme programlarının düzenlenmesinde kullanılması gerekliliğini de ifade edebiliriz. Elde edilen veriler doğrultusunda tespit ve önerilerimiz şöyledir;

1) "C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi" yeterlik alanı maddelerinden "C7. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirebilme" maddesi, Dicle Üniversitesi'nde Kompozisyon dersi Yazma Teknikleri seçmeli dersi ile desteklenmiş; ancak bu üniversitenin programında konuşmaya yönelik bir derse yer verilmemiştir. Bu doğrultuda üniversite programında bu yeterlik maddesini karşılayacak derslere de yer verilebilir.

2) "C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi" yeterlik alanı alt yeterliklerinden "C5. Öğrencilerin okuma becerilerini geliştirebilme" maddesi, yalnızca Gazi ve Marmara Üniversiteleri programları derslerince karşılanmıştır. Dolayısıyla diğer üniversite programlarına da Sesli Okuma Sanatı, Hızlı Okuma Tekniği gibi okuma becerilerinin geliştirebilmesine yönelik bu yeterlik maddesini karşılayacak dersler dâhil edilebilir.

3) "C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi" yeterlik alanı alt yeterliklerinden "C4. Öğrencilerin dinleme becerisini geliştirme" maddesini karşılayacak bir derse hemen hiçbir üniversitenin öğretim programında rastlanmamıştır. Dolayısıyla üniversite programlarına bu yeterlik maddesini karşılayacak dersler dâhil edilebilir.

4) "C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi" yeterlik alanı alt yeterliklerinden "C8. Öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme, karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirebilme", maddesini karşılayabilen dersler bazı üniversitelerin programlarında yer almaktadır. Bu doğrultuda üniversite programlarına bu yeterlik maddesini karşılayabilecek -daha önce

Başkent ve Yeditepe Üniversitesi[†] programlarında yer verilen- Eğitimde Eleştirel Düşünce, Yaratıcılık Eğitimi, Çağdaş Eleştiri Eğitimi, Yaratıcı Proje Geliştirme gibi derslere yer verilebilir.

5) “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” yeterlik alanı alt yeterliklerinden “C9. “İletişim becerisini geliştirebilme” maddesini karşılayabilen dersler Dokuz Eylül, Gazi ve Konya Necmettin Erbakan Üniversiteleri programlarında yer almaktadır. Dolayısıyla İnsan İlişkileri ve İletişim, Eğitimde İletişim, Dil ve İletişim, Etkili İletişim gibi dersler diğer üniversite programlarına da dâhil edilebilir.

6) “C. TDE Alan Eğitimi Bilgisi” yeterlik alanı alt yeterliklerinden “C10. Öğrencilerin sanat eserlerinden zevk almalarını sağlayabilme” maddesinin -performans göstergelerinin ölçülebilir davranışları yansıttığı ölçüde yaptığımız değerlendirme neticesinde- Atatürk Üniversitesi programında yer alan Sanat Felsefesi dersince kısmen karşılandığını söyleyebiliriz. Bununla beraber diğer üniversite programlarına da bu yeterlik alanını karşılayacak derslerden Sanat Felsefesi gibi bir derse yer verilebilir.

7) “D. Tutum ve Değerler” yeterlik alanı maddelerinden “D3. Dil ve edebiyat alanındaki gelişmeleri izleyebilme” Gazi, Dokuz Eylül ve Van Yüzüncü Yıl Üniversiteleri programlarında yer alan seçmeli Edebiyat Araştırma Yöntemleri dersince karşılanmaktadır. Bu doğrultuda, diğer üniversitelerin programlarına da bu ve buna benzer dersler dâhil edilebilir.

8) “D. Tutum ve Değer” yeterlik alanı alt yeterlik maddelerinden “D5. “Ulusal ve evrensel değerlerin korunmasında ve estetik anlayışın geliştirilmesinde duyarlı olabilme” maddesinin performans göstergelerini karşılayabilecek nitelikte dersler üniversite programlarına dâhil edilebilir.

9) “D. Tutum ve Değerler” yeterlik alanı alt yeterlik maddelerinden, “D6. Atatürkçü düşünce çerçevesinde dil bilincini geliştirebilme” maddesini karşılayan -daha önce Başkent Üniversitesi programında seçmeli olarak yer verilen- Atatürk ve Türk Dili dersi

[†] Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği lisans programlarına 2013 yılından itibaren öğrenci alımı gerçekleşmemektedir.

ya da Atatürkçü düşünce çerçevesinde dil bilincinin geliştirebilmesine yönelik başka diğer dersler üniversitelerin programlarına dâhil edilebilir.

10) Çalışma, farklı lisans programları öğretmen yeterlikleri ve program derslerinin değerlendirilmesine yönelik de gerçekleştirilebilir.

11) Öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının özel alan yeterlik algılarına yönelik de çeşitli çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2009). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2009*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bayram, D. (2010). *Türkiye, ABD, Japonya, İngiltere ve Avustralya'da fen ve fizik öğretmenlerine yönelik mesleki gelişim programlarının karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Candeğer, Ü. (2013). Üniversitelerin Tarih Öğretmenliği bölümlerinin internet sayfalarında bulunan ders programları ile Tarih Öğretmeni özel alan yeterliklerinin karşılaştırılması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı*, 329-346.
- Kavak, Y., Aydın, A. ve Altun, S., A. (2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982–2007) (öğretmenin üniversitede yetiştirilmesinin değerlendirilmesi)*. YÖK Yayını. Ankara: Meteksan A.Ş.
- Kavak, Y. (2009). *Öğretmen yetiştirme modelleri ve yeniden yapılanma çalışmaları*. Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Çıkılmazı Ulusal Sempozyumu. Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tek ışık Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları. No:11, 27-36.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel S. (2011). Türkçe Eğitimi lisans programının Türkçe Öğretmeni özel alan yeterlikleri açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 1(2).
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri. (2006). Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlik Mesleği Özel Alan Yeterlilikleri (2011). Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Özel Alan Yeterlilikleri (2011). Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. Öğretmen Yeterlilikleri ve Okul Temelli Mesleki Gelişim, <<http://otmg.meb.gov.tr/yeterlikdos>> (2017, Ekim 12)
- Temel Eğitime Destek Projesi. "Öğretmen Eğitimi Bileşeni" Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri (2006). Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Türk Eğitim Derneği (2009). *Öğretmen yeterlikleri*. Ankara.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*.
Ankara: Seçkin Yayıncılık.

<http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/aciklama_programlar/aa7bd091-9328-4df7-aafa-2b99edb6872f> (2017, Ekim 12)

SUMMARY

Following the “General Teacher Competencies” accepted by the Ministry of National Education in 2006, “Teacher Special Field Qualifications” was put into practice in 2011. In this line, the Turkish language and literature teacher special field competences that are our research subject are composed of 4 competence field, 24 competencies and 192 performance indicators. It has been reported that in each phase of the process of forming special field competencies for secondary school teachers, the contributions of all stakeholders were evaluated and it has been prepared by taking the views and suggestions related to the studies and by using scientific methods. The research is a descriptive study using qualitative data analysis techniques since it describes an existing situation based on document review. A document review method was used to collect the data. The study document includes the Turkish Language and Literature Education 2016-2017 undergraduate program courses, the course content and Turkish Language and Literature education teacher special field competency, sub-competency and performance indicators. It is assumed that the information available on the internet pages of the University's Turkish Language and Literature education programs is current and accurate. A digitization analysis unit was used in the analysis of the data obtained from the study documents. In this study, analysis of the data has been ensured by giving 1 for the lectures aiming to realize performance indicators of special field competencies; and giving the value of 0 if it is not for realization. The aim of the research is to determine the extent to which the courses taught in the programs of the universities with Turkish Language and Literature education programs are accepted by the Ministry of National Education in 2011 to meet the Turkish language and literature teacher specific field competencies. Atatürk University, Balıkesir University, Dicle University, Dokuz Eylül University, Gazi University, Marmara University, Necmettin Erbakan University and Van Yüzüncü Yıl University have Turkish language and literature education undergraduate programs. Therefore, these universities have tried to discuss the extent to which these courses cover the Turkish language and literature education special field qualifications, starting from the course titles and contents of the Turkish Language and Literature Education program. The duration of the Turkish language and literature education programs of the universities, compulsory / elective courses, theoretical / practical courses and graduated credits in the program are other questions which are tried to be answered in the study. The conclusion from the study data is that the Turkish language and literature teacher education courses do not meet some education special field qualifications; but some content that is not competent is included in the program. It may therefore be suggested that Turkish language and literature should be structured and addressed with feedback from teacher-specific field competencies or program courses. Another consequence of non-employment is that there are some differences in the number of compulsory / elective courses, theoretical / practical courses, and graduated credits in Turkish language and literature education programs. It can be considered that this result will cause differences among the teacher candidates who graduated from the programs. In this context, we can say that we need certain standards in Turkish language and literature education programs.